

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan Minister van Veiligheid en Justitie over de brief van 3 februari 2016 naar aanleiding van het artikel in nrc.next «Wraakacties en klassenjustitie», de brief van 5 februari 2016 over integriteit binnen Veiligheid en Justitie (Kamerstuk 28 844, nr. 92), de brief van 9 februari 2016 over het integriteitsstelsel binnen het bestuursdepartement Veiligheid en Justitie (Kamerstuk 28 844, nr. 93), de brief van 2 maart 2016 over het programma «VenJ Verandert» (Kamerstuk 34 300 VI, nr. 83).

De voorzitter van de commissie,
Ypma

De griffier van de commissie,
Nava

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Met belangstelling hebben de leden van de VVD-fractie kennisgenomen van de stukken die aanleiding hebben gegeven voor dit schriftelijk overleg. Zij waren geschrokken van de berichten uit de media, die een beeld schetsten van een werkomgeving waarbinnen mensen zich niet veilig en veilig voelden om belangrijke zaken en misstanden uit te spreken. Mede ook omdat, als personen werkzaam binnen het Ministerie van Veiligheid en Justitie (hierna: ministerie) niet de vrijheid voelen signalen vanuit de eigen werkomgeving dan wel van daarbuiten te melden zodat deze uiteindelijk niet bij de Minister terecht komen, de Tweede Kamer de mogelijkheid wordt onthouden daadwerkelijk uitvoering te geven aan haar controlerende taak. Zij vinden het dan ook van groot belang dat binnen het ministerie een open cultuur gaat heersen, waarin medewerkers uit alle gelederen zich veilig en vrij voelen eventuele misstanden te melden zonder dat zij bang hoeven te zijn voor negatieve consequenties. Daarnaast vinden deze leden het van groot belang dat informatie die aanwezig is op het ministerie vaker, sneller en vollediger wordt gedeeld. Het zorgt daarnaast voor een groter maatschappelijk draagvlak van de handelingen, inspanningen, beslissingen en werkzaamheden, uitgevoerd door personen die direct dan wel indirect werkzaam zijn bij het ministerie. De aan het woord zijnde leden zijn daarom ook content met de brief van 2 maart 2016 over het programma «VenJ Verandert». De daarbij gevoegde bijlage maakt inzichtelijk welke maatregelen zullen worden genomen in het kader van een veilige, open en transparante organisatie. De leden van de VVD-fractie hebben hierover nog enkele vragen dan wel opmerkingen. In genoemde brief wordt gesproken over een meerjarig veranderprogramma. Deze leden begrijpen dat een dergelijke verandering niet van de een op de andere dag is ingevoerd en wordt uitgevoerd. Zij vragen zich wel af hoe de noodzakelijke cultuurverandering binnen het bestuursdepartement, maar ook daarbuiten, kan worden bewerkstelligd. Deelt u de opvatting dat hierbij ook de politieke sensitiviteit van de personen, werkzaam bij de diverse onderdelen van het ministerie, van groot belang is? Op welke wijze wordt hier bij het aannamebeleid aandacht aan geschonken? Het is immers van groot belang dat elke persoon, werkzaam bij het ministerie, scherp op het netvlies heeft dat hij of zij werkt in een politieke omgeving waarin informatiedeling belangrijk is voor het functioneren van de gehele organisatie. Dit kenmerk is ook nodig om een goede en strakke regievoering bij incidenten te voeren. In de genoemde brief worden kritisch zelfinzicht en een systeem van «checks and balances» eveneens genoemd als voorwaarden die hiervoor noodzakelijk zijn. Kan nader worden ingegaan op welke wijze invulling zal worden gegeven aan deze voorwaarden? Ontbrak een dergelijk systeem van «checks and balances» in het verleden geheel?

Ook staat in de brief dat bij de afhandeling van recente incidenten een manager, die niet zelf betrokken was bij het incident, binnen het ministerie de regie heeft genomen. Kan worden aangegeven of een dergelijke manager is aangesteld bij de incidenten rondom de informatievoorziening aan de Kamer over de deal met Cees H. en in de ontwikkelingen rondom Volkert van der G.? Welke mogelijkheden en verantwoordelijkheden heeft een dergelijke manager?

De leden van de VVD-fractie delen de vaststelling dat er behoefte is aan een strategie gericht op de langere termijn. Dit maakt dat bepaalde keuzes inzichtelijker worden. Hiervoor is het programma Spectrum gestart. Hoe ziet dit programma er precies uit? Wie is hierbij betrokken en wie kunnen input leveren voor de vaststelling van deze langdurige strategie? Op welke wijze wordt bewerkstelligd dat deze strategie breed in de organisatie wordt gedragen en daarna uitgevoerd? Deze leden lezen ook in de brief dat het een meerjarig traject betreft waarbij kijken, bespreken en bijsturen van belang zijn. Daarbij is de ervaring van alle betrokkenen werkzaam in

de organisatie(s) van groot belang. Op welke wijze worden die ervaringen betrokken bij de vraag of de voorgestelde maatregelen voldoen? Wordt de Kamer in grote lijnen op de hoogte gesteld van de uitkomsten van deze evaluaties? Wanneer is de genoemde bijeenkomst met Kamerleden over de concretisering en uitwerking van de genoemde maatregelen voorzien?

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brieven over de wijze waarop de vertrouwens- en integriteitsfunctie bij het ministerie is ingericht, de maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen, hoe die een vervolg krijgen en over het veranderprogramma bij het ministerie. Tevens hebben zij kennisgenomen van een interview met de nieuwe secretaris-generaal in het NRC van 2 maart 2016. Deze leden zijn van mening dat vertrouwenspersonen zeker van belang zijn voor het melden van misstanden en dat het van belang is ervoor te zorgen dat medewerkers zich vrij voelen om informatie te delen, zoals informatie die van belang is voor het (voortgezet) onderzoek van de Commissie Oosting. De interne oproep tot het melden van laatstgenoemde informatie door de secretarissen-generaal van de ministeries van Veiligheid en Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ende e-mail van de eerstgenoemde secretaris-generaal aan het personeel van het Ministerie van Veiligheid en Justitie zien deze leden als een goede poging om tot een open bedrijfscultuur te komen. Echter, zo menen zij, het veranderen van een gesloten naar een meer open bedrijfscultuur zal meer vergen. In het genoemde interview met de secretaris-generaal wordt melding gemaakt van een enquête naar de bedrijfscultuur bij het ministerie. Daaruit bleek onder andere dat meer dan de helft van de respondenten de termen «gesloten, niet transparant en angstig» herkenden. De leden van de PvdA-fractie lezen ook dat de secretaris-generaal van mening is dat het voor een groot deel van de leidinggevenden afhangt of hun medewerkers het vertrouwen hebben of krijgen om in openheid te communiceren of informatie uit te wisselen. De directeurs en afdelingshoofden gaan een leiderschapsprogramma volgen om leiding te kunnen geven aan een organisatie die open wil zijn. Gaat het personeelsbeleid van het ministerie ook worden aangepast, in de zin dat bij het aanstellen van nieuwe leidinggevenden aandacht wordt gevraagd voor het punt dat van leidinggevenden wordt verwacht dat zij een bijdrage moeten leveren aan een open bedrijfscultuur?

Deze leden hebben tevens met belangstelling kennisgenomen van het voorgestelde meerjarig veranderprogramma, waarmee een betere regievoering, coördinatie en informatiedeling bij gevoelige zaken wordt gerealiseerd. Deze leden delen de mening dat het een forse opgave is om het ministerie in deze zin te veranderen. Zij zijn ook van mening dat dit veel tijd en inspanning zal vergen van alle betrokkenen. Hoe en op welke momenten wordt gemonitord of de doelen van het veranderprogramma worden bereikt? Zijn er vaste ijkmomenten voorzien waar verantwoording over de vorderingen wordt afgelegd en mogelijk bijsturing van het proces kan plaatsvinden? Is er een streefdatum voorzien waarop de gestelde doelen bereikt moeten zijn?

De leden van de PvdA-fractie spreken hun waardering uit voor de vele ambtenaren op het ministerie die, mogelijk gehinderd door de nu nog gesloten cultuur en de incidenten die wellicht de sfeer aan hebben getast, zich volledig zijn blijven inzetten voor hun werk. Hoe ziet de Minister de rol die hij zelf heeft in het veranderingsproces? Naar de mening van deze leden is het optreden van de Minister binnenshuis, maar ook naar buiten toe, mede bepalend voor de sfeer, cultuur of inspiratie op het ministerie. Deelt u deze mening en hoe vult u deze rol in?

Tenslotte vragen de aan het woord zijnde leden of het bekend is of er ook bij andere ministeries gewerkt wordt aan een open en transparante organisatie. Zo ja, welke zijn dat? Zijn er ministeries die juist bekend staan om hun open en transparante organisatie? Welke zijn dat en kunnen

andere ministeries, waaronder dat van Veiligheid en Justitie, daar in de praktijk van hun veranderprogramma's van leren?

De leden van de SP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de voorliggende stukken over de integriteit binnen het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Zij hebben hierover echter nog veel kritische vragen en opmerkingen.

Het valt deze leden op dat u tijdens het algemeen overleg over de onderzoeksopdracht commissie-Oosting op 3 februari 2016 de Kamer heeft beloofd te informeren over de activiteiten die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden ten aanzien van de bescherming van klokkenluiders. Waarom heeft de Kamer deze informatie nog niet ontvangen? In de verschillende stukken over integriteitsmanagement ontbreken bijvoorbeeld een uiteenzetting over de bescherming van medewerkers die een vermoeden van een misstand melden, evenals een rechtstreekse vermelding van het Besluit melden vermoeden van misstand bij Rijk en Politie. Daarbij ontbreekt een beschrijving van de interne procedure, een beschrijving van het profiel van de vertrouwenspersoon, evenals de in de brief met kenmerk 732712 genoemde uitvoeringsinstructie voor de ontvangst van meldingen en het uitvoeren van een integriteitsonderzoek. Kunt u al deze informatie en eventueel nog ontbrekende informatie over het beschermen van klokkenluiders alsnog aan de Kamer sturen?

Het valt deze leden tevens op dat de functie landelijk vertrouwenspersoon vacant is. Is dat sinds het vertrek van de heer Jansen? Hoe lang is deze functie reeds vacant? Is er al gestart met de werving en hoe komt het dat de vacature nog niet is ingevuld? Wanneer verwacht u dat een vertrouwenspersoon integriteit kan worden ingevuld, zoals bedoeld in het Besluit de melden vermoeden van een misstand bij het Rijk en Politie, waar medewerkers vertrouwelijk misstanden kunnen melden?

De leden van de SP-fractie zijn benieuwd hoe en wanneer u de medewerkers van het ministerie heeft geïnformeerd over het vertrek van de vertrouwenspersoon integriteit en het feit dat deze wordt waargenomen door een vertrouwenspersoon bij de Dienst Justis? Klopt het dat medewerkers pas van dit vangnet kennis konden nemen vanaf donderdag 4 februari 2016, aangezien op intranet hier geen melding van is gemaakt tot die dag? Zo nee, kunt u daar bewijs van overleggen?

Deze leden merken op dat vertrouwenspersoon Jansen in januari 2015 nog aangaf dat het intranet op dit punt niet klopte en dat dit moest worden aangepast. Hoewel de aan het woord zijnde leden in het jaarverslag 2014 uit maart 2015 lezen dat het intranet geactualiseerd was, is dit niet gebeurd. Hoe kan dat? Waarom is er niets met deze zorgelijke constatering gebeurd?

De leden van de SP-fractie constateren dat in het jaarverslag 2014 door de vertrouwenspersoon integriteit wordt vastgesteld dat ook in 2014 medewerkers werden benadeeld als gevolg van het aangeven van een vermoeden van een misstand of bij uitgesproken twijfel over de genomen koers. Dit lijkt de leden een zeer belangrijke en alarmerende constatering. Kunt u aangeven wat er met deze conclusie is gedaan en daar eventueel bewijsstukken van overleggen?

De aan het woord zijnde leden willen weten waarom de heer Jansen moest vertrekken. Wat is er sinds zijn vertrek met meldingen over misstanden gebeurd. Klopt het dat deze meldingen bij de secretaris-generaal terecht kwamen? Zo nee, waarom niet? Wat gebeurde er dan wel? Om wat voor soort meldingen ging het? Betrof het ook meldingen naar aanleiding van de misstanden rondom de deal met drugs crimineel Cees H, de nasleep daarvan en het onderzoek hieromtrent?

De leden van de SP-fractie constateren dat er in 2014 gestart is met een meldpunt integriteit, dat wordt beheerd door de centraal coördinator integriteit, waar medewerkers vertrouwelijk buiten de lijn zouden kunnen melden. Hoe en wanneer zijn de medewerkers van het ministerie hierover

op de hoogte gesteld? Hoeveel klokkenluidersmeldingen zijn binnengekomen op dat meldpunt? Wat is daar mee gebeurd?

Klopt het, zo vragen deze leden, dat de centraal coördinator integriteit tevens de persoon was die het meldpunt beheerde en dat dit tevens de persoon was die integriteitsonderzoeken uitvoerde in opdracht van de secretaris-generaal en onder leiding van de plaatsvervangend secretaris-generaal? Zo nee, hoe zit het volgens u dan wel? Zo ja, in hoeverre is de bescherming van melders voldoende geborgd op deze wijze? Deze leden vragen zich af of een persoon die zowel vertrouwelijke meldingen ontvangt als in opdracht van de secretaris-generaal onderzoeken doet, voldoende onafhankelijk is. Dit werpt in ieder geval de schijn van belangenverstrengeling op, waardoor potentiële klokkenluiders mogelijk niet het vertrouwen hebben dat nodig is om een melding te kunnen doen. Hoe verhoudt een dergelijke werkwijze zich bovendien tot het kabinetsstandpunt, zoals geuit in de discussie rondom het initiatiefvoorstel Huis voor Klokkenluiders, dat er voldoende scheiding moet zijn tussen advies en onderzoek bij meldingen van misstanden?

De leden van de SP-fractie constateren dat vertrouwenspersoon Jansen in ieder geval in het jaarverslag 2014 melding maakt van de problemen met de bescherming van mensen die een misstand melden. Is hier ook in eerdere jaarverslagen melding van gemaakt? Zo ja, wanneer en wat is daarmee gedaan? Kunt u uw antwoord met bewijsstukken onderbouwen? Indien er geen verslagen zijn van voorliggende periode, kunt u dan aangeven hoe dat mogelijk is?

Deze leden willen weten wat er in de afgelopen jaren is gedaan met eventuele aanbevelingen van de vertrouwenspersoon integriteit op het ministerie. Ging men hierover bijvoorbeeld met de vertrouwenspersoon in gesprek? Wie ging dat gesprek dan aan? Wordt u doorgaans ook op de hoogte gesteld van aanbevelingen van de vertrouwenspersoon? Wanneer was u op de hoogte van de zorgen, zoals geuit in het jaarverslag 2014 door vertrouwenspersoon Jansen?

Is over de verwijdering van het jaarverslag 2014 contact met de vertrouwenspersoon geweest? Heeft hij er toen mee ingestemd? Wie heeft feitelijk opdracht gegeven tot verwijdering van het jaarverslag 2014? Is dit jaarverslag inmiddels weer teruggeplaatst op intranet? Zo nee, waarom niet?

De leden van de SP-fractie vragen of het bij de medewerkers van het bestuursdepartement bekend was dat zij zich ook kunnen wenden tot de Vertrouwenslijn van Meld Misdaad Anoniem waar ambtenaren (mogelijke) integriteitsschendingen kunnen melden¹. Wordt een dergelijke meldmogelijkheid ook genoemd als optie op bijvoorbeeld het intranet? Zo nee, waarom niet?

De aan het woord zijnde leden hebben geluiden ontvangen over de rol van de huidige coördinator integriteit. Klopt het ten eerste dat deze coördinator niet op basis van de klokkenluidersregeling hoefde te werken? Zo ja, waarom niet? Klopt het verder dat telefoongesprekken van medewerkers naar het meldpunt werden opgenomen en via deze coördinator werden doorgezet naar de secretaris-generaal? Zo ja, kunt u deze stukken aan de Kamer doen toekomen? Zo nee, hoe ging het wel in zijn werk en op welke manier werd conform de klokkenluidersregeling gewerkt? Deelt u de mening dat dergelijke werkwijzen niet zorgen voor de basis die nodig is voor medewerkers om vertrouwelijk melding te maken van een misstand?

Deze leden vragen in hoeverre de tijdelijke vertrouwenspersonen voldoende onafhankelijk zijn. Wat is hun positie ten opzichte van het bevoegd gezag? Klopt het verder dat deze tijdelijke vertrouwenspersoon alleen maar adviseren en ondersteunen? Wat is daar de reden van en wie zorgt er dan voor dat de meldingen worden doorgeleid en dat er een

¹ <https://www.devertrouwenslijn.nl/voor-melding-van-integriteitsschending/>.

onafhankelijk onderzoek plaatsvindt, zoals het Besluit melden vermoeden van een misstand bij het Rijk en Politie voorschrijft? Verder hebben de aan het woord zijnde leden twijfels over de feitelijke toegankelijkheid van de vertrouwenspersonen. Klopt het dat de vertrouwenspersoon van Dienst Justitiële Inrichtingen niet op het ministerie zit? Klopt het dat de vertrouwenspersonen van de Dienst Justis en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid voor medewerkers van het bestuursdepartement niet toegankelijk zijn in verband met aparte toegangscontrole? Medewerkers kunnen hierdoor een extra drempel ervaren. Graag ontvangen deze leden een toelichting op dit punt. Deelt u voorts de mening dat het goed zou zijn als er een vertrouwenspersoon komt die tevens de taak krijgt om te bepalen of een medewerker een echte klokkenluider is en dus recht heeft op bescherming? Zo nee, waarom niet?

De leden van de SP-fractie lezen dat het activiteitenplan voor 2015 het gevolg is van de aanbevelingen van de vertrouwenspersoon integriteit over 2014. Kunt u aangeven wanneer het activiteitenplan is vastgesteld en door wie dat is gedaan? Klopt het dat het jaarverslag 2014 door de secretaris-generaal is vastgesteld, inclusief overname van alle aandachtspunten, en dat het vervolgens is behandeld in de Strategische Bedrijfsvoeringsraad? Welke aandachtspunten uit het jaarverslag 2014 van de vertrouwenspersoon integriteit zijn in dat activiteitenplan terechtgekomen? Kan per aandachtspunt uit het betreffende jaarverslag worden aangegeven wat u daarmee heeft gedaan?

De aan het woord zijnde leden lezen dat de gedragscode voor het ministerie is komen te vervallen omdat de Gedragscode Integriteit Rijk geldt. Klopt het dat dit echter een overkoepelende code is die nader dient te worden ingevuld? Kunt u deze Gedragscode nu nader invullen door aan te geven wat uw visie op integriteit is voor wat betreft het ministerie?

Het valt deze leden op dat het jaarverslag van de vertrouwenspersoon integriteit over 2014 is gedeeld met de Kamer. Wat waren de afwegingen om grote delen van het stuk weg te lakken in antwoord op een Wob-verzoek van het Financieel Dagblad?²

De leden van de SP-fractie vragen wat uw reactie op het artikel van 19 februari 2016 over twee ambtenaren die eerherstel moeten zoeken bij de rechter.³ Kloppen de feiten zoals weergegeven in dit bericht? Zo nee, waarom niet? Staat u nog steeds achter de gang van zaken in deze zaak? Kan dit antwoord worden toegelicht? Bent u voorts bereid deze mensen eerherstel te geven, ook om te voorkomen dat zij deze via de rechter moeten halen? Zo ja, op welke manier? Zo nee, waarom niet? Is het waar dat de secretaris-generaal destijds herhaaldelijk heeft gezegd dat hij deze mensen als voorbeeld wilde stellen? Wat werd daar dan precies mee bedoeld? Staat hierover iets op papier? Zo ja, kan dat met de Kamer worden gedeeld? Klopt het dat arbeidsrechtjuristen in hun adviezen gesteld dat deze maatregelen niet opgelegd hadden moeten worden? Zijn deze adviezen van arbeidsrechtjuristen in te zien?

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/wob-verzoeken/2015/09/02/besluit-wob-verzoek-over-integriteit-en-justis>

³ NRC.next, «Een goede ambtenaar doet zo iets niet», 19 februari 2016.